

unique monuments of historical and cultural heritage of the people of Ukraine, invaluable objects for research and local lore work in the region.

Key words: *monuments of history and culture of the Ukrainian Priazovye, Mariupol Museum of Local Lore, artefact, artefact document, classification, collection.*

УДК 656.835.11:930.1(477)

С. Є. Орехова

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ МАРКОЗНАВСТВА

У статті подано визначення маркознавства як окремого напрямку досліджень історико-культурної спадщини України. Розкриті погляди на поштову марку як на історичне зображальне джерело, за допомогою якого, фіксується історична, національна і культурна пам'яті народу.

Здійснено огляд передумов наукового вивчення поштових марок в галузі гуманітарного знання як унікального репрезентанта національного історико-культурного середовища.

Ключові слова: *історико-культурна спадщина, поштова марка, колекціонування, маркознавство, Heritage Studies.*

DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-20-58-67

Постановка проблеми. Поштові марки, відбиваючи національні та міжнародні досягнення, кодуєчи у графічний спосіб пам'ять про національні та міжнародні інститути та особистості, через властиву їм функціональну багатоаспектність набувають унікального статусу символу своєї нації та держави, здійснюють значний внесок у розповсюдження та популяризацію їх історико-культурної спадщини. Враховуючи, що значна кількість національних та міжнародних заходів організовуються навколо поштової марки в галузі культури, історії, економіки, освіти, туризму тощо, поштові марки можна ототожнити з різними філософськими, економічними, культурними та освітніми складовими нової парадигми культурної спадщини (Libera, 2020).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У створенні української філателістичної бібліографії треба признати праці відомих організаторів і учасників українського філателістичного руху, таких, як: Є. Вировий, І. Турин, А. Яковлів (Чигринець), М. Секретар, В. Кипріян, Ю. Максимчук, Ю. Рихтицький, І. Булат, А.-Д. Сольчаник, Б. Ямінський, В. Бехтір, В. Чередниченко, Л. Пиріг і багато інших.

Безперечно, створення максимально всеосяжного бібліографічного джерела української філателії – це велика справа, яка вимагає навіть за сучасних інформаційних можливостей неймовірних зусиль, тривалості пошуку (з причин розсіяності матеріалів про українську філателію по дуже різноманітних, часто малодоступних літературних джерелах у різних куточках світу), широкого міжнародного зв'язку з філателістами і філателістичними центрами світу. Саме тому варто здійснювати наукові розвідки у напрямку вітчизняної філателістичної *Heritage Studies*.

Виклад основного матеріалу. «Посол суверенітету», «візитівка країни», «символ нації», «справжній свідок історії» – такими епітетами нагороджують усім нам знайому

поштову марку. Поштова марка, яка представляє собою маленькі шматочки різнокольорового паперу, випущені урядом країни або нації, є великим за змістом та значенням вмістилищем – часу, простору, уваги, культури, пам'яті. З моменту виходу першої поштової марки у 1840 р. з 780 країн, які були на той час на мапі світу, сьогодні залишилися близько третини. Останніми свідками існування решти зниклих країн, залишаються поштові марки (Konесny, Geryk, Stampach and Stachon, 2014).

Виконуючи свою безпосередню функцію – знак оплати поштових зборів, поштова марка сьогодні повсюдно визнається в якості джерела інформації та історичного документу для реєстрації та фіксації національних досягнень, які візуально передаються чотирма основними елементами: номіналом, назвою країни, графічним дизайном та текстом. Фіксуючи та репрезентуючи важливі історичні та сучасні події в житті країни та нації, поштові марки розповсюджуються по усьому світу, заповнюють альбоми вітчизняних та зарубіжних філателістів, розповідаючи про свою країну оригінальними виразними засобами: «Невеличкий листок паперу насправді посол, що представляє свою країну через осіб, місця/міста та історії, зображених на ньому. Вони [поштові марки] є цінним засобом спілкування... Ілюстрації на марках викликають радість розуміння, які можуть розділити усі люди, незалежно від світогляду» (Hirwade, and Nawlakhe, 2012).

На сьогодні в Україні з 1991 р. за сюжетом випущено близько трьох тисяч марок (безумовно не враховуючи наклад). Щорічно випускається близько сотні найменувань українських марок, які відбивають реальну картину історичної та культурної спадщини, створюючи гідний та інформативно виразний послужний список держави.

Актуальність звернення до проблематики наукового вивчення поштових марок (філателії) у якості носія культурної та історичної спадщини спостерігається і у контексті історичних, філософських, культурологічних і мистецтвознавчих досліджень. Практика цих досліджень зосереджена у колах колекціонерів, профільних музеях пошти, у архівних фондах, які зберігають генеральні, документальні колекції знаків поштової оплати. У процесі пошуків виникли нові дослідницько-міждисциплінарні прямі зв'язки, які розкривають аспекти філателії з точки зору психології та філософії. Враховуючи усі надбання міждисциплінарних досліджень, вважаємо історичні розвідки збереження та трансляції історико-культурної спадщини України на поштових марках важливими та перспективними в контексті вирішення науково-теоретичних та емпірично-прикладних *Heritage Studies*.

Визначаючи об'єктно-предметну область дослідження, слід враховувати, що як і будь-яке інше не книжкове джерело інформації, наприклад, банкноти, монети та карти, поштові марки відбивають соціальні, комерційні, політичні, культурні, історичні та художні аспекти функціонування суспільства у притаманній їм неповторній стилістиці. Виходячи з цього об'єктне поле нашого дослідження виходить за рамки суто історико-культурної проблематики, або розширює їх до цивілізаційних з притаманними соціально-економічними та політичними складовими. Поштова марка, філателія (як вид захоплення і колекціонування), маркознавство (як наука) виступають об'єктом історії, культури, політики, комерції, зображального мистецтва, інтелектуальної власності, колекціонування, музейної справи, охоронної та безпекової політики тощо.

Предметне поле дослідження, враховуючи багатоаспектність, багатофункціональність об'єкту дослідження та вміщення його у міждисциплінарну площину, охоплює інформаційно-комунікативні можливості поштової марки як носія історико-культурної спадщини нації та країни у часі, просторі та сферах людської діяльності, який їх зберігає та ретранслює. Разом з тим, вивчаючи культурно-історичну

охоронну функцію поштової марки, важливо мати на увазі її тісний зв'язок з іншими як прямими (технологічна, монетарна), так і опосередкованими (брендинг, PR) функціями.

Усе вищесказане підводить нас до визначення **мети дослідження**, яку можна окреслити як виявлення концептуальних засад функціонування поштової марки не тільки як самостійного об'єкту культурної спадщини, але розуміння процесу кодування суверенітету України на різних етапах державотворення, збереження його ознак під час втрати державності через прийняття суб'єктності поштової марки у якості носія історико-культурної спадщини нації та держави.

Дослідницький пошук нашої роботи спрямований на взаємопов'язані між собою об'єкти: історико-культурна спадщина України та поштова марка, на тлі якої перша закарбовується. Але сама поштова марка за певних умов також виступає об'єктом історико-культурного надбання нашої країни, будучи одночасно суб'єктом його збереження та трансляції. У ратифікованій Україною міжнародній Конвенції про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності (1970 р.) серед рухомих культурних цінностей окремим пунктом визначено поштові марки, податкові та аналогічні їм марки окремо і в колекціях (ЮНЕСКО, 1970). Всесвітня поштова конвенція (2018 р.) чітко та недвозначно фіксує статус поштової марки в якості прояву суверенітету (ст. 6, п. 2.2), а відтак теми та сюжети поштових марок повинні мати тісний зв'язок з культурною своєрідністю країни або території, сприяти розповсюдженню культури або підтримки миру, (ст. 6, п. 5.2), мати важливе значення для країни або території (Universal Postal Convention, 2018).

Отже, ми маємо унікальну ситуацію, коли об'єкт, який сам представляє культурну цінність, одночасно виступає суб'єктом фіксації, збереження та передачі історико-культурної спадщини. Тому, ведучи мову про теоретико-методологічні засади, слід визначитися з адаптованими до нашого об'єкту та предмету вивчення термінами та категоріями, які саме фіксують тісний взаємозв'язок між ними.

У Концепції державної політики реформування сфери охорони нерухокої культурної спадщини України історико-культурна спадщина визначається як духовний, економічний і соціальний капітал надзвичайно високої цінності, який є головною складовою національної самоповаги і відповідного представлення нашої країни на міжнародному рівні (Концепція державної політики реформування сфери охорони нерухокої культурної спадщини, 2018). У законі України про охорону культурної спадщини остання визначається як сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини. У свою чергу об'єктом культурної спадщини є – визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність (Закон України Про охорону культурної спадщини, 2000).

Історико-культурна спадщина – це запорука довголіття нації та її держави, спосіб самоідентифікації та цивілізаційна заявка у людотворному культурному всесвіті. Нація, як уявна спільнота (за Б. Андерсоном та Е. Хобсбаумом), апелює до культурного світу життя, в якому уява – джерело символічної продуктивності, творчості образів (за М. Мінаковим), якими людина символізує своє життя (Водотика, Магда, 2016, с.3). Конструювання образу нації та її держави відбувається різними засобами, зокрема через сприйняття її історико-культурної спадщини.

Як вже було зазначено вище, вважаємо за доцільне розглядати історико-культурну спадщину в концептах *Heritage Studies*. З часу свого становлення у 1980-х роках дослідження спадщини накопичили достатній обсяг знань і розподілились на декілька взаємопов'язаних, але відокремлених напрямків: критичні дослідження спадщини (Critical Heritage Studies), управління спадщиною (Heritage Management), нормотворчість в галузі спадщини (Heritage Legislation), політики (охорони) спадщини (Heritage Policies) тощо (Фелькер, 2018, с.29). Автори, що заклали основи дисципліни *Heritage Studies*, наполягали на тому, що минуле є конструктором, яке у вигляді спадщини використовується в ідеологічних та комерційних цілях, а відтак дослідження спадщини тісно пов'язано із досягненнями споріднених дисциплін – історії, історії мистецтв, соціології, антропології, етнографії, теорії та практики архітектури, реставрації, музейної справи. З іншого боку, центральна проблема спадщини – яким чином минуле у вигляді комплексу об'єктів та смислів, використовується у теперішньому через нові практики і творення нових смислів (Фелькер, 2018, с.30).

Закарбоване на поштових марках минуле та використання його задля збереження у вигляді конструкту-спадщини створює нові об'єкти історико-культурної спадщини, якими ці марки і стають, продукуючи нові функції-практики та смислові конструкції.

У такий спосіб, відтворюючи не тільки історико-культурну спадщину, але й фіксуючи теперішні досягнення нації та держави та її видатних представників, поштова марка створює нові смисли – зберігає на своєму тлі історико-культурну спадщину для нащадків. «Марки – це не просто інструменти поштових операцій, – зазначає американська дослідниця Шейла А. Бреннан, – це предмети, глибоко укорінені в культуру, такі, що розповідають складні історії. Марки покликані бути символічними, і ми повинні інтерпретувати їх, як такі. ... що виходять за межі їх безмовних зображень, зображень, які ілюструють, як американці та їх уряд коментували минуле та теперішнє» (Brennan, 2009).

Марія Лібера (Maria Zofia Libera) вважає поштову марку найціннішим промоутером культурної спадщини (Libera, 2020). З самого початку поштова марка просувалась як оригінальний вираз культури відповідної країни завдяки унікальній формі мініатюрного витвору мистецтва та всесвітньому охопленню у якості «мандрівного посла» нації. Крім того, поштові марки як матеріальні продукти людської творчості, вважаються мініатюрними витворами мистецтва, що підлягають такому самому міжнародному захисту, який надається іншим рухомим матеріальним об'єктам культурної спадщини, як визначено в Конвенції про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (ЮНЕСКО, 2005). Зважаючи на те, що найбільш популярним серед мільйонів колекціонерів – представників різних прошарків суспільства і професій – по усьому світу є колекціонування поштових марок та пов'язаних з ними філателістичних продуктів, пропагуючи національну та міжнародну культурну спадщину, поштова марка повністю відповідає цілям ЮНЕСКО щодо збереження та заохочення форм культурного самовираження, та як складової – історико-культурної спадщини: заохочення діалогу між культурами для забезпечення ширших і збалансованіших культурних обмінів у всьому світі в інтересах взаємоповаги культур і культури миру; заохочення міжкультурності для розвитку взаємодії між культурами в дусі наведення мостів між народами; заохочення поваги до розмаїття форм культурного самовираження й підвищення усвідомлення цінності цього розмаїття на місцевому, національному та міжнародному рівнях (ЮНЕСКО, 2005).

Врешті решт, поштові марки з їх усесвітнім багатомільярдним щорічним обміном відіграють велику роль у створенні брендингу держави – унікального та привабливого образу країни, використання якого дозволяє виконувати низку завдань

зовнішньополітичного та економічного змісту, полегшувати діалог між владою та суспільством всередині країни ЄС (Водотика, Магда, 2016, с.26), то ж можна вести мову й про так звану філателістичну дипломатію.

Виходячи з вищесказаного, вважаємо за доцільне одним з культурних кодів визначити філателістичну парадигму, яка має власну світоглядну та лінгвокультурну специфіку. Вітчизняний дослідник О. Потильчак, характеризуючи філателістичні матеріали в якості історичного джерела, звертає увагу на давню дискусію між філателістами та істориками щодо належності філателії до кола спеціальних історичних дисциплін. Історики доводять непересічне значення поштових марок, як історичних джерел і важливість їх спеціального дослідження. Їхні опоненти продовжують стверджувати, що філателія є лише галуззю колекціонування та одним з наймасовіших захоплень мільйонів людей на планеті (Потильчак, 2018, с.79–100). Автор підкреслює що для сучасного етапу розвитку системи знань спеціальних галузей історичної науки є характерним певний дуалізм щодо розуміння природи філателії. В межах єдиного дискурсу співіснують та гармонічно уживаються два погляди на філателію. Один з них розглядає її як повноправну історичну дисципліну, а інший, як популярний напрям колекціонування. Ми цілком поділяємо позиції О. Потильчака, який вважає поштові марки та поштову кореспонденцію історичним джерелом через їх основну ознаку – нагромаджувати, зберігати та відбивати різноманітну інформацію про минуле, відображати різні аспекти людської діяльності в реальному історичному процесі (Потильчак, 2018, с. 82).

Отже, поштові марки є історичними джерелами, адже концентрують чималий та унікальний обсяг інформації з історії економіки, зокрема особливостей грошового обігу; історичний контекст випуску разом із сюжетом створює джерельну базу для історичних розвідок.

Разом з тим, відокремлювати величезний потенціал суто філателістичного дискурсу, на наш погляд, звужувати рамки можливостей вивчення поштової марки в широкому контексті *Heritage Studies*. Спадщина містить в собі багато смислів, які можуть навіть конкурувати один з одним, адже на спадщину спрямована поліфункціональна агентність людини – як спільнот різних рівнів, так і окремих індивідів. Використання спадщини в якості ресурсу і символічного капіталу для досягнення політичних цілей, інтересів, прийняття рішень, вивчення стратегій взаємодії професійної спільноти (в нашому випадку філателістів), громадянського суспільства та представників влади в охороні та інтерпретації матеріальних та нематеріальних об'єктів спадщини (Фелькер, 2018, с.34) представляється нам перспективним теоретичним підґрунтям в дослідженні збереження та трансляції історико-культурної спадщини України на поштових марках.

Зважаючи на вище сказане, пропонуємо уточнити та узагальнити в авторській редакції визначення наукового напрямку, який би об'єднував два дискурси – історичний та філателістичний, та в якому пропонується здійснювати дослідження. *Маркознавство* – наука про поштову марку та її обіг; наукова дисципліна, яка досліджує процеси створення й функціонування марок та розробляє принципи побудови марковидавничих процесів та методи діяльності з метою збереження історичної пам'яті та створення національного історико-культурного спадку. Наукова дисципліна, яка – досліджує процеси створення й функціонування марок, займається їхньою класифікацією; розробляє способи і принципи організації обігу поштових марок у галузі поштового зв'язку; формує систему фіксації історичної інформації за допомогою створення художньої мініатюри; мотивує такий вид колекціонування як філателія; генерує позитивний імідж держави у світі.

Завданням маркознавства є дослідження закономірностей виникнення, впровадження марок та інших знаків поштової оплати, що дозволить вирішувати питання теоретичного обґрунтування їх створення та практичного використання, і головне фіксації та позиціонування історичного спадку держави.

Проблеми, що виникають у роботі дослідників, пов'язані із ключовими для будь-якої наукової розробки епістемологічними категоріями, а саме – об'єктом і методом. Від визначення об'єкта і методу спеціальної історичної дисципліни залежить розуміння завдань і окреслення ключових проблем напрямку.

Об'єктом вивчення філателії є поштова марка як історичне зображальне джерело, марки в складі письмових, образотворчих, речових та інших історичних джерел. Предметом – походження, еволюція і функції поштової марки в різних культурах, правила їх формування і порядок вживання, методи і порядок опису, їх аналізу та інтерпретації, значення марок для отримання і оцінки історичної та історико-культурної інформації. Крім того, філателія як наукова дисципліна потребує від дослідника вирішення завдань визначення автентичності, часу і місця створення, використання елементів поштової атрибуції на основі історичних джерел.

В історичній науці поштові марки слід досліджувати як джерело при вивченні пам'яток матеріальної культури та прикладного мистецтва, історії державної символіки, емблематики, суспільно-ідеологічних поглядів. Так, відомий історик, професор О. Гуковський наголошував на значенні їх інформативних можливостей: «Марки – це досить істотна допомога для джерелознавства» (Рейн, 1967).

Поштові марки як і боністичні джерела мають складний і багатоаспектний зображальний та інформаційний потенціалом. Слід зазначити, що С. Павленко розглядає паперові грошові знаки як носій історичної інформації, на яких зображені: емблеми, герби, орнаменти, портрети, філіграні, а також написи, дати, цифри номіналу, автографи посадових осіб тощо (Калакура, Войцехівська, Павленко, 2002, с.287). Всі ці деталі та елементи вірогідності (система захисту від підробки) обов'язково присутні і на марках, окрім автографу посадової особи (при виготовленні масового накладу), а на першому екземплярі марці така підпис обов'язково розміщується, у якості грифу «затверджую».

Поштовій марці, крім головної функції, технологічної (спосіб оплати пересилання письмової кореспонденції), властиві інші функції: економічна (відображає вартість послуг пошти, що є бюджетоутворюючим компонентом державної влади); монетарна (марки гроші, «марки-шагівки». квазігроши); атрибутивна (зображені символи герб, національна валюта, несуть в собі відомості про країну, як політичну декларацію про суверенітет держави). З часом додалися такі функції: рекламно-інформаційна, колекційна, культурологічна, тобто поштова марка стала не тільки атрибутом поштової справи, а й історичним зображальним джерелом та елементом світосприйняття культури держави.

Процес джерелознавчого дослідження марковидавничого матеріалу умовно можна поділити на такі етапи:

1. пошук, виявлення та підготовка до вивчення історичних пам'яток, які зображені на марках;
2. хронологічні рамки, досліджуемого періоду, причини та обставини їх створення, суспільну вагомість їх введення до поштового обігу, ідеологію свого часу, рівень художньої культури, розвиток технологій і способів виготовлення;
3. класифікація історичних пам'яток та використання їх за тематикою дослідження.

Так, працюючи зі знаками поштової оплати як джерелами, дослідник може користуватися багатьма джерелознавчими методами.

Важливе значення має порівняльно-історичний метод, суть якого полягає у порівнянні зображення на поштовій марці із історичними подіями, мистецтва та мовознавства. Цей метод застосовується при датуванні введення до поштового обігу марок, встановленні їх вірогідності, визначенні впливу уряду на випуск власних марок.

Застосовуючи статистичний метод, який полягає у виявленні, групуванні фактів, що мають відношення до обраної теми дослідження, і картографічний, який стає у нагоді при дослідженні системи поштових комунікацій та інших історико-географічних меж з огляду на тісний зв'язок з регіонаознавством (наприклад, поштові марки українських земських урядів кінця XIX початку XX ст.).

Характерною особливістю таких досліджень є синтез історичного і культурологічного підходів до аналізу суспільних рефлексій і реальностей. Водночас, макро-фактор дослідження історико-культурного розвитку України, не завжди репрезентує реальний стан речей, що регулює і детермінує діяльність держави у духовній сфері. Науковці сучасності виділяють ще один напрямок вивчення української історії і культури в контексті впливу на її розвиток – це комплекс мікро-факторів. Саме до таких чинників належить проблема історико-культурної спадщини України на поштових марках, яка, по суті, складала, і донині складає важливу частку її суспільного і духовного життя.

Висновок. Отже, місце поштової марки у структурі джерелознавства визначається тим, що вона вивчає широке, специфічне коло питань. Як продукт певної історичної епохи, певного суспільного устрою, відбиває характерні риси свого часу. Вивчаючи історію поштової марки України розкривається можливість використання спеціальної історичної дисципліни для рішення самостійних питань базового історичного дослідження в області соціально-економічної, політичної історії, краєзнавства, історико-культурної спадщини України.

Наукові перспективи подальшого опрацювання даної теми в цілому та у її системотворчих елементах вбачаються у необхідності підвищення значущості подальшого наукового вивчення об'єктів культурного спадку України крізь призму поштової мініатюри, де об'єктом дослідження слугують концепції і практика філателії та марковидавничої справи як унікального репрезентанта національного історико-культурного середовища.

Бібліографічний список

- Водотика, Т. та Магда, Є., 2016. *Ігри відображень. Якою бачить Україну світ*. Харків: Віват.
- Закон України Про охорону культурної спадщини № 1805-III, 2000. *Верховна Рада України*. [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>> (Дата звернення 21 липня 2020).
- Калакура, Я.С., Войцехівська, І.Н. та Павленко, С.Ф., 2002. *Історичне джерелознавство*. Київ: Либідь.
- Концепція державної політики реформування сфери охорони нерухомої культурної спадщини, 2018. *Міністерство культури України, Офіційний сайт*. [он-лайн] Доступно: <http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245358162> (Дата звернення: 1 серпня 2020).
- Потильчак, О.В., 2018. Філателістичні матеріали як історичне джерело : інформаційний потенціал, класифікаційні ознаки та критерії систематизації. В: О.О. Салата, ред. 2018. *Історичні джерела в українському інформаційному й освітньому просторі : верифікація та інтерпретація*. Київ: ТВОРИ, с.79-100.

- Рейн, Л., 1967. История и марки. *Филателия СССР*, 5(11), с.16.
- Фелькер, А.В., 2018. Исследования наследия и политики памяти – в поисках общих подходов. *Политическая наука*, 3, с.28-44. DOI:10.31249/poln/2018.03.02
- ЮНЕСКО, 1970. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності, *Верховна Рада України*. [он-лайн] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_186#Text> (Дата звернення: 20 серпня 2020).
- ЮНЕСКО, 2005. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження. *Верховна Рада України*. [он-лайн] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_008#Text> (Дата звернення: 20 серпня 2020).
- Brennan, S.A., 2009. *Stamping American Memory: Stamp Collecting in the U.S., 1880s-1930s*. PhD. Dissertation. George Mason University. [on-line] Available at: <http://mars.gmu.edu/bitstream/handle/1920/5661/Brennan_Sheila.pdf;jsessionid=7C51AB8CDB8E74431B7B6A20074629D3?sequence=1> (Accessed August 2, 2020).
- Hirwade, M.A. and Nawlakhe, U.A., 2012. Postage stamps and digital philately: Worldwide and Indian scenario. *The International Information & Library Review*, 44(1), p.28-39. <https://doi.org/10.1016/j.iilr.2012.01.001>
- Konecny, M., Geryk, E., Stampach, R. and Stachon, Z., 2014. Geography in philately. In: *IOP Conference. Series: Earth and Environmental Science*. Volume 18, 8th International Symposium of the Digital Earth (ISDE8) Kuching, Sarawak, Malaysia. 26–29 August 2013. Available at: <doi:10.1088/1755-1315/18/1/012088> (Accessed on July 25, 2020).
- Libera, M.Z., 2020. The Added Value of the Postage Stamp in Promoting National Cultural Heritage and Identity. In: Queirós, A.S., 2020. *Examining a New Paradigm of Heritage With Philosophy, Economy, and Education*, [online] p.223-231. Available at: <<https://www.igi-global.com/chapter/the-added-value-of-the-postage-stamp-in-promoting-national-cultural-heritage-and-identity/257449>> DOI: 10.4018/978-1-7998-3636-0.ch016 (Accessed August 2, 2020).
- Universal Postal Convention, 2018. *International Bureau of the Universal Postal Union*. [online] Available at: <<https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/UPU/aboutUpu/acts/manualsInThreeVolumes/actInThreeVolumesManualOfConventionEn.pdf>> (Accessed August 25, 2020).

References

- Brennan, S.A., 2009. *Stamping American Memory: Stamp Collecting in the U.S., 1880s-1930s*. PhD. Dissertation. George Mason University. [online] Available at: <http://mars.gmu.edu/bitstream/handle/1920/5661/Brennan_Sheila.pdf;jsessionid=7C51AB8CDB8E74431B7B6A20074629D3?sequence=1> (Accessed August 2, 2020).
- Felcher, A.V., 2018. Issledovaniya naslediya i politiki pamyati – v poiskakh obshchikh podkhodov [Heritage studies and the politics of memory – in search for common approaches]. *Political science*, 3, p.28-44. DOI:10.31249/poln/2018.03.02 (in Russian).
- Hirwade, M.A. and Nawlakhe, U.A., 2012. Postage stamps and digital philately: Worldwide and Indian scenario. *The International Information & Library Review*, 44(1), p.28-39. <https://doi.org/10.1016/j.iilr.2012.01.001>
- Kalakura, Ya. S., Voitsekhivska, I. N. and Pavlenko, S. F., 2002. *Istorychne dzhereloznavstvo* [Historical source studies]. Kyiv. Lybid. (in Ukrainian).
- Konecny, M., Geryk, E., Stampach, R. and Stachon, Z., 2014. Geography in philately. In: *IOP Conference. Series: Earth and Environmental Science*. Volume 18, 8th International

- Symposium of the Digital Earth (ISDE8) Kuching, Sarawak, Malaysia. 26–29 August 2013. Available at: <[doi:10.1088/1755-1315/18/1/012088](https://doi.org/10.1088/1755-1315/18/1/012088)> (Accessed on July 25, 2020).
- Kontsepsiia derzhavnoi polityky reformuvannia sfery okhorony nerukhomoi kulturnoi spadshchyny [Concept of state policy of reforming the protection of immovable cultural heritage], 2018. *Ministry of Culture of Ukraine, Official site*. [online] Available at: <http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245358162> (Accessed August 1, 2020). (in Ukrainian).
- Libera, M.Z., 2020. The Added Value of the Postage Stamp in Promoting National Cultural Heritage and Identity. In: Queirós, A.S., 2020. *Examining a New Paradigm of Heritage With Philosophy, Economy, and Education*, [online] p.223-231. Available at: <<https://www.igi-global.com/chapter/the-added-value-of-the-postage-stamp-in-promoting-national-cultural-heritage-and-identity/257449>> DOI: 10.4018/978-1-7998-3636-0.ch016 (Accessed August 2, 2020).
- Potylchak, O.V., 2018. Filatelistychni materialy yak istorychne dzhereło : informatsiinyi potentsial, klasyfikatsiini oznaky ta kryterii systematyzatsii [Philatelic materials as a historical source: information potential, classification features and criteria of systematization]. In: O.O. Salata, ed. 2018. *Historical sources in the Ukrainian information and educational space: verification and interpretation*. Kyiv: TVORY. (in Ukrainian).
- Reyn, L., 1967. Istoriya i marki [History and stamps]. *Fylatelyia SSSR*, 5(11), p.16. (in Russian).
- UNESCO, 1970. Konventsiiia pro zakhody, spriamovani na zaboronu ta zapobihannia nezakonomu vvezenniu, vyvezenniu ta peredachi prava vlasnosti na kulturni tsinnosti [Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property]. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_186#Text> (Accessed: August 20, 2020). (in Ukrainian).
- UNESCO, 2005. Konventsiiia pro okhoronu ta zaokhochennia rozmaittia form kulturnoho samovyrazhennia [Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions]. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_008#Text> (Accessed August 20, 2020). (in Ukrainian).
- Universal Postal Convention, 2018. *International Bureau of the Universal Postal Union*. [online] Available at: <<https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/UPU/aboutUpu/acts/manualsInThreeVolumes/actInThreeVolumesManualOfConventionEn.pdf>> (Accessed August 25, 2020).
- Vodotyka, T. and Mahda, Ye., 2016. *Ihry vidobrazhen. Yakoiu bachyt Ukrainu svit* [Reflection games. How the world sees Ukraine]. Kharkiv: Vivat. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny [Law of Ukraine on Protection of Cultural Heritage № 1805-III], 2000. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>> (Accessed 21 July 2020). (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 21.09.2020.

S. Oriekhova

**HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE IN TERMS OF
THE STUDY OF STAMPS**

The article presents the definition of the study of stamps as a separate area of research

of historical and cultural heritage of Ukraine. Views on the postage stamp as a historical pictorial source, through which the historical, national and cultural memory of people is fixed, are revealed.

A review of the prerequisites for the scientific study of postage stamps in the field of humanities shows them as unique representatives of the national historical and cultural environment.

The significance of addressing the issue of scientific study of postage stamps (philately) as a carrier of cultural and historical heritage is observed in the context of historical, philosophical, cultural and art studies. The practical value of the research is concentrated in the circles of collectors, profile museums of the post office, in archival funds, which keep general, documentary collections of postage stamps. In the process of the research, new research-interdisciplinary direct connections have emerged, which reveal aspects of philately from the point of view of psychology and philosophy. Taking into account all the achievements of interdisciplinary research, we consider historical explorations of preservation and translation of the historical and cultural heritage of Ukraine on postage stamps important and promising in the context of scientific and theoretical as well as empirical and applied Heritage Studies.

All the above leads us to determine the purpose of the study, which can be described as identifying the conceptual foundations of the postage stamp not only as an independent object of cultural heritage, but also understanding the process of coding Ukraine's sovereignty at different stages of statehood developing the postage stamp as a carrier of the historical and cultural heritage of the nation and the state.

Scientific prospects for further elaboration of this topic in general and in its system-forming elements in particular are seen in the need to increase the importance of further scientific study of cultural heritage of Ukraine through the prism of postal miniature, where the object of study focuses on revealing the concepts and the practice of philately in stamp publishing cultural environment.

Key words: *historical and cultural heritage, postage stamp, collecting, the study of stamps, Heritage Studies.*

УДК 7.038.6

І. В. Петрова

ІДЕНТИФІКАЦІЯ МЕТАМОДЕРНІЗМУ ЯК КУЛЬТУРНОЇ ПРАКТИКИ

У статті здійснено спробу розкрити особливості культурних практик епохи метамодернізму, виявити їхні основоположні ознаки; обґрунтувати особливості участі та співпереживання людини в культуротворчому процесі сучасності. Основу методології наукової розвідки склав культурологічний підхід, який дозволив обґрунтувати інтертекстуальність сучасних культурних практик у контексті метамодернізму; проаналізувати сприйняття людиною культурних змін та тих соціально-культурних переживань, що означені метамодерністами поняттям «осциляція»; «прочитати» значимі положення метамодернізму в контексті релевантності потреб сьогодення.

Ключові слова: *метамодернізм, культурологія, культурні практики, осциляція, сучасність, постмодернізм, модернізм.*